

Petković, M. *Zmajaska kronika I. Kronološki prikaz povijesti Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ 1905.–2005., sv. I. Razdoblje 1905.–1909.*
Zagreb : Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“, 2016. 599 str.

S autorom publikacije koju ću nastojati prikazati upoznao sam se prije desetak godina. Poveznica je bio Emil Laszowski, jedan od osnivača gore navedenog društva, a povod traženje savjeta iskusnijeg i boljeg poznavatelja života i djelovanja tog iznimnog hrvatskog intelektualca poradi vlastita pabirčenja po njegovoj ostavštini. Držim da je to dužnost navesti kako bi rijetkom čitatelju odmah ukazao na pristranost prikaza. Naime, budući da o autoru mogu govoriti isključivo kao o neumornom istraživaču kojemu je misija rasvjetljivanje prošlosti Družbe i njezina članstva, teško da ću moći pisati drukčije o njegovu novom uratku koji je već „na prvu loptu“ uistinu monumentalan. Od strastvenog zaljubljenika u prošlost Družbe i njezina istaknutog člana manje se nije ni očekivalo.

S (ne)objektivnošću ovdje neću stati jer je, nadam se da će se većina složiti, teško pisati o nečemu što nam je blisko. Teško je odmaknuti sentimente i ravnati se isključivo rezultatima vrednovanja vrela. Autor prikazane publikacije u nedavnom kraćem razgovoru jednom mi je rečenicom otklonio eventualnu sumnju u njegovu neobjektivnost rekavši da je Družba bila iznimno utjecajna do kraja dvadesetih godina 20 stoljeća te da je otada njezin društveni utjecaj bio u opadanju. Svakoga tko поблиže poznaje prošlost Družbe ta bi ocjena istodobno morala i razveseliti (naprosto zato jer je točna), ali i navesti na razmišljanje o opravdanosti čitavog niza godina njezina kasnijeg postojanja. Naravno, ono što su njezini članovi učinili tijekom prvih dvadesetak godina ujedno su razlog i opravdanje pisanja i objavljivanja *Zmajaska kronike*.

Kada sam publikaciju po prvi puta primio u ruke, poželio sam je izvagati! Priznajem da mi se to dogodilo prvi put u životu. Dotada sam nekoliko puta u rukama držao veće, a vjerojatno i teže knjige, ali bez takve asocijacije. Držeći se one stare da je prva misao počesto i najtočnija, još ću joj se vratiti.

Već izbor recenzenata govori da je *Zmajaska kronika*, odnosno njezin prvi svezak koji razlaže formativne godine Družbe, zamišljena kao ozbiljna publikacija. Imena akademika Tomislava Raukara i dr. sc. Agneze Szabo govore sama za sebe. Njihove recenzije, koje su bile iznesene na promociji izdanja 15. prosinca 2016. u zagrebačkoj Staroj gradskoj vijećnici, a dio je prenesen i u samoj publikaciji, odisao je isključivo afirmativnošću i pohvalama. Ne samo za uloženi trud, nego i za primjereno korištenje metodoloških obrazaca, uspješnu kompoziciju rada te zavidno poznavanje povijesne problematike i pripadajuće historiografske terminologije.

Publikacija je prvi od pet planiranih svezaka³ i posve očekivano donosi kronološki prikaz događanja u vezi s Družbom počevši od 1408., odnosno 1. zmajске godine. Potkraj te je, naime, hrvatsko-ugarski kralj Žigmund osnovao Zmajski viteški red (*Ordo questris draconis*), na čiju se tradiciju 1905. naslonila Družba „Braća Zmaja ognjenoga“ osnovana od strane Emila Laszowskog i Velimira Deželića st. kao nacionalna nepolitička kulturna udruga utemeljena s ciljem promicanja moralnih i kulturnih vrednota hrvatskoga naroda, oživljavanja događaja iz hrvatske prošlosti te čuvanja i obnavljanja hrvatske kulturne baštine. Potonja je godina (po „zmajskom kalendaru“ 497.) ujedno i sljedeća za koju se donose kronološki podatci.

Autor je podatke crpio iz svih raspoloživih arhivskih vrela i literature sigurno i precizno rekonstruirajući najranije razdoblje djelovanja Družbe. Nema nikakve sumnje da je posve uspio u naumu prikazivanja najvažnijih datuma iz prošlosti udruženja i života njezinih viđenijih članova zaključno s 1909. godinom. Tekstualni dio koji se, kako to kronikama i priliči, sastoji od nadnevka i opisa događaja unutar određena razdoblja, autor je potkrijepio ne samo iscrpnim bilješkama (u kojima pojašnjava pojedine činjenice te upućuje na vrela i literaturu dajući kronici i potrebnu znanstvenu notu), nego i cjelovitim prijepisima pojedinih izvora te izvrsnim slikovnim materijalom – bilo da je riječ o fotografijama aktera ili preslikama dokumenata.

Tomu usprkos u *Proslovu* je skromno naznačio da je *Kronika* ponajprije namijenjena Zmajskoj družbi, a tek nakon toga popunjavanju historiografske praznine u raspravama o tom uistinu bitnom udruženju što je svojedobno odigralo zapaženu ulogu na koncu procesa integracije hrvatskog naroda u modernu nacionalnu zajednicu, osnivajući prevažne kulturne institucije i homogenizirajući javnost reminiscencijama na slavnu prošlost.

Za nadati se da će i drugi svesci uskoro osvanuti na policama te da će posljednji sadržavati i prijeko potrebnu detaljnu znanstvenu analizu djelovanja Družbe kroz stotinu godina, analizu njezinih uspjeha i neuspjeha, iznimna društvenog utjecaja, marionetske podržavljenosti, neopravdana prešućivanja i sadanje anakronosti – analizu lišenu pristranosti i neobjektivnosti, izrađenu na temelju vrednovanja onih podataka koje nam je autor tako minuciozno i savjesno podario u prikazanom djelu. Iz uvoda prikazanog rada saznajemo, doduše, da spomenuto nije planirano. Možda se autor ipak predomisli i sintetizira spoznaje o Družbi. Svakako je najpozvaniji da to učini.

Na kraju se vraćam na težinu i vaganje. *Zmajska kronika I.* doista je izvanredan uradak. Duboki naklon svima koji su sudjelovali u njezinoj pripremi, bespri-

³ Zmajska kronika je, kako navodi njezin autor, samo prva od tri planirana dijela Zmajске trilogije, koja bi još trebala sadržavati i Zmajsku povjesnicu – pregled povijesti Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ 1905.–2005. te Zmajski leksikon – personarij Družbe „Braća Hrvatskoga zmaja“ 1905.–2005.

jekornoj grafičkoj obradi i tisku. Nadam se da će prvi svezak imati ne samo fizičku nego i istovjetnu publicističku i znanstvenu težinu, ako ne drugdje, onda kod štovatelja prošlosti Družbe i njezinih članova. I da će ga na isti način slijediti ostali.

Mario Stipančević

Obhodaš, A. *Ustaška vojnica – fotomonografija.*

Zagreb : Despot Infinitus, 2016. 268 str.

Knjiga *Ustaška vojnica – fotomonografija* Amira Obhodaša novi je historioografski doprinos proučavanju razdoblja Drugog svjetskog rata na tlu Hrvatske. Za razliku od prethodnih knjiga istog autora (i drugih suautora) koje su nosile gotovo identičan naslov, u ovoj je napravljen odmak od klasične historiografije, temeljene na pisanim izvorima, i fokus je stavljen isključivo na fotografsko gradivo. Pritom treba napomenuti da je i u navedenim ranijim uradcima spomenutog autora fotografska građa bila obimna, što je uostalom i logično jer je fotografija u fokusu njegova profesionalnog zanimanja. Naravno, kao što je i on sam napomenuo, fotografija je vrsta povijesnog izvora s kojim je uvijek potrebno postupati s dozom rezerve i opreza jer je ista podložna različitim manipulacijama, prije svega od strane fotografa, no ispravno vrednovana fotografija postaje neobično važan i zanimljiv sekundaran izvor u istraživanju povijesti. U ovom slučaju navodi da je njegov osobni kriterij pri odabiru fotografija bila dokumentarnost i cjelovitost neke serije, čak i nauštrb estetskih kriterija, upravo zbog želje za što potpunijim i cjelovitijim prikazom povijesnog događaja. Dokumentarnost dodatno naglašava i činjenica da je velika većina fotografija opisana i pojašnjena i zbog toga knjigu možemo koristiti kao vizualno pomagalo u rekonstrukciji postrojbi Ustaške vojnice i događaja u kojima su iste sudjele.

Osim uvoda, knjiga je podijeljena na 11 poglavlja, koja nose naslov prema događaju koji se dokumentirao, a vezan je uz ratni put različitih postrojbi Ustaške vojnice.

Prvi dio nosi naslov *Uspostava Ustaške vojnice* i govori o njezinim ustrojstvenim danima. Ističu se fotografije budućih visokih časnika Oružanih snaga NDH, poput Slavka Štancera, Tomislava Sertića i Tomislava Rolfa. Ipak najviše pažnje zaslužuju fotografije svečanog mimohoda oružanih snaga NDH na Tomislavovu trgu u Zagrebu 13. lipnja 1941. te svečanog postrojavanja pripadnika Oružanih snaga NDH na Markovu trgu u Zagrebu 16. rujna 1941. godine.

Drugo poglavlje pod imenom *Borbe u istočnoj Bosni* vrlo je zanimljivo i historioografski važno jer donosi fotografsku građu iz ranog razdoblja NDH s pod-